

казател във вида на „обратен“ показател, изчисляваме $\frac{1}{\bar{X}_h}$, опирайки се отново на въпросната реципрочност. От казаното следва, че по същество тук се занимаваме с „преки“ показатели, на които обаче, поради някакви съображения, придаваме окончателната форма на „обратни“ показатели. А тези съображения, каквито и да са, според нас не могат да бъдат съществени и основателни. По този начин въвеждането на тази класификация се оказва неубедително.

С това обаче въпросът не се изчерпва. Тази класификация съдържа и един, до известна степен скрит, но същевременно и по-съществен дефект. Въвеждането ѝ по същество означава отождествяване на показателите от всяка двойка. Така в нашия пример по-горе както показателите „продукция за единица време“, така и показателите „време за единица продукция“ се приемат все за показатели за производителността на труда, т. е. за тождествени по познавателния им смисъл. А това според нас не е правилно. В нашия пример показатели за производителността на труда са с а м о първите показатели — бройки изделия за единица време. Вторите показатели — време за единица изделие, са показатели за трудоемкостта на продукцията. И тъй като производителността, като качество на труда, и трудоемкостта, като качество на продукцията, са две различни неща, ние нямаме право да отождествяваме по познавателното им съдържание показателите, които отразяват тези различни неща.

Нещо повече, ако приемем, че показателите за трудоемкостта на продукцията са „обратни“ показатели за производителността на труда, това означава практически да се откажем от възможността да имаме показатели за трудоемкостта на продукцията, тъй като не съществува друг начин за тяхното построяване освен този, който сме използвали в нашия пример. А такова отказване, разбира се, е недопустимо. Това довежда някои автори до противоречието да наричат едни и същи показатели един път показатели за трудоемкостта на продукцията, а втори път — показатели за производителността на труда, с уговорката, че в този случай те са „обратни“, което разбира се по същество не изменя въпроса. Тази трактовка, доведена до нейния логичен край, се превръща в следния абсурд. Щом приемем, че показателите за трудоемкостта на продукцията могат същевременно да бъдат и „обратни“ показатели за производителността на труда, нямаме никакви обективни основания да отхвърлим обратния аспект — да приемем, че показателите за производителността на труда могат същевременно да бъдат и „обратни“ показатели за трудоемкостта на продукцията. Оттук, щом дойдем до построяването на сводните показатели, имащи формата на средни величини, ние се виждаме принудени, в името на запазване горната класификация, а също така и на реципрочността между числените значения на показателите, да приемем за всеки един от двойката показатели по две числени значения — едното, явяващо се резултат от аритметичното осредняване на индивидуалните показатели, разглеждани като „преки“, а другото — като резултат от хармоничното осредняване на същите тези индивидуални показатели, но сега разглеждани като „обратни“ показатели. Така в нашия пример ще получим следните сводни показатели, имащи формата на средна величина:

1. Пряк показател за средната производителност на труда

$$x = \frac{0.5 + 0.25 + 0.2 + 0.125}{4} = \frac{1.075}{4} = 0.27 \text{ изделия на час}$$